kutatva, s miután nem találják őket, második menedékként a nappali kéken villódzó tévéje elé telepednek játékaikkal és takaróikkal, remélve, hogy sikerül elütniük az időt, míg szüleik – és a házról időközben eltűnt ajtók és ablakok is – megkerülnek. Talán. De ahogy a két főszereplő kisgyermekre, a nézőre is hasonló kiszolgáltatottság vár ebben a sajátos vákuumban.

A film ezt a leválasztottság érzetet szokatlan filmes eszközökkel erősíti. A hollywoodi *mainstream*ből megszokott kameraszögeket és megvilágításokat elfelejthetjük: a szereplők arcát és teljes alakját nem fogjuk látni, helyettük a film tele van a ház sötét és alig megvilágított tereiről készült szemcsésen vibráló képsorokkal, sokszor olyankor is, amikor éppen valami történik a képen kívül, s annak csak egy részét láthatjuk – mintha paralizáltan feküdnénk és képtelenek lennénk mozdulni. Ha a gyermekek a képen vannak, a kamera sokszor szempontjukból is alacsonyabb szögből vesz, nem egyszer a padlóról vagy – egyre fogyatkozó számú – játékaik mellől, arcaikat pedig szinte egyáltalán nem láthatjuk. Időnként velük együtt meredünk a félhomályba, és próbáljuk eldönteni, hogy a szemünk káprázik vagy tényleg ott áll pár méterre valami a sötétben, ahonnan a suttogás hallatszódott. A szőnyeget ezen a téren is kirántották a néző lába alól – néha majdnem szó szerint – és kiszolgáltatottan ott hagyatott, nemcsak a sötétnek, hanem mindannak, amit beleképzel.

A filmet ezért a sajátosságáért illették leggyakrabban a „kísérleti" jelzővel – ezzel arra utalva, hogy a bevált módszerektől eltérő megoldásokat és kockázatokat vállal a rendező. Ugyanis a hosszasan mutatott sötét képek, így vagy úgy, de próbára tesznek: vagy az általuk kiváltott kiszolgáltatottság érzettel, vagy azzal, hogy valakinek nem lesz hozzájuk türelme – a kiszolgáltatottság viszont mindenképpen marad.

Juhász Kristóf

Alejandro G. Iñárritu
BARDÓ. EGY MAROKNYI IGAZSÁG HAMIS KRÓNIKÁJA

159 perc (2022, M Productions – Redrum)

„A Bardó *egy háromórás film, ami tizenhétnek érződik"* – ez a címe egy amerikai kritikának, amit Alejandro Iñárritu legújabb filmjéről írtak. Hasonló volt a benyomásom, csak három részletben tudtam megnézni, pedig nem vagyok az a típus, aki araszolva halad végig egy filmen. Két okból fejeztem be mégis, az egyik, hogy ismerem és kedvelem a rendező korábbi alkotásait, a másik a cím, ami a keleti hagyományok tisztelőjeként egyből felkeltette érdeklődésemet.

Iñárritu kiemelkedő rendezői tehetsége felől nincs kétségem, de pusztán ez nem bírt volna elég megszólító erővel ahhoz, hogy nekiüljek a bizonyos szempontból végletesen realista, tolakodóan evilági történeteinek. Ám ez csak az egyik oldal. Másfelől találunk nála mágikus realista vonásokat. Ha apró szikraként is, rendre megjelenik alkotásaiban valamiféle okkult vagy természetfeletti elem, ami az általa gyakran ábrázolt kilátástalan és bántóan földhözragadt nyomort némileg feloldja és megszínesíti. Iñárritunál valahonnan messziről és többnyire némán Isten és az angyalok figyelnek, és ennek köszönhetően a műfaj kritikusai által oly kedvelt, engem azonban önmagában halálosan untató nyers drámaiság új, szerethető dimenziót kap.

Ami a címet illeti, a *Bardó* az úgynevezett *Tibeti halottaskönyv* központi fogalma. A legtöbben tévesen ismerik a jelentését. Köztes létet jelent, de nem csupán a halál és az újraszületés közötti valóságokra utal. A tibeti buddhizmusban valójában minden állapotra egyfajta *bardó*ként, köztes létként tekintenek. *Bardó* az álom, *bardó* a meditáció, *bardó* maga a haldoklás folyamata és *bardó* az ébrenléti, földi emberi élet

is. Minden *bardó*, ami előtt és ami után egy jól körülhatárolhatóan eltérő létsík vagy tudatállapot bontakozik ki. Aki ezt a fogalmat választja filmje címének, ráadásul az említett mágikus realizmus műfajától sincs megrettenve, ott valamiféle áthallásnak lennie kell.

Noha a rendező a film kapcsán készült interjúiban többször hangsúlyozta, hogy a kifejezés az ő emberi életben megmutatkozó „köztességére" utal (Mexikóban született, de az Egyesült Államok állampolgára is, ami egész életében külső és benső konfliktusok forrása volt), nem nehéz belátni, hogy ennél többről van szó. Már az első jelenetnél kiderül – ahol egy sivatagban sétáló férfi megpróbál egyre magasabban elrugaszkodni a földtől, végül repülni kezd –, hogy itt tulajdonképpen az emberi élet álomkénti ábrázolásával van dolgunk. Iñárritu életeseményeibe, önéletrajzába nyerünk betekintést, nem lineáris történetvezetés, hanem asszociatívan kavargó, objektív és szubjektív elemekkel átszőtt, álomszerűen egymásba simuló emlékek formájában. Hogy mennyire tudatos ez a rendező részéről, nehéz megmondani. A *zen* buddhizmus iránti gyakorlati érdeklődése, vagy a tény, hogy közreműködött egy ezzel kapcsolatos – engem nem igazán megérintő – dokumentumfilm elkészítésében (*Walk with me*, 2017), bizonyos szintű tudatosságot feltételez. Mindemellett ilyen dolgokat is megfogalmazott (amit éppúgy értelmezhetünk egy életközépi válságba jutó posztmodern művész süketeléseként, mint egy szellemi ember spirituális felismeréseként): *„Ez a film számomra betekintés egy olyan ember tudatába, akinek feltárul mindaz, ami nem ő. Amikor rájössz, hogy éned fel van építve és meg van konstruálva, kiderül, mi nem vagy. Nem vagy mexikói. Nem vagy amerikai. Nem vagy bal-oldali vagy jobboldali. Hirtelen mindaz, ami nem vagy, felszabadul, ez félelmetes, és ez a* bardó. *Ez a hely, ahol ez az ember van. Ez az, ahol én vagyok az életemben."* Akárhogy is, az egész film mintha azt akarná sugallni, hogy már ébrenléti életünknek is van egy határozott álomjellege, közteslétjellege, azaz más megfogalmazásban *bardószerű*. Erre bizonyos technikai megoldások, például a nagylátószögű kamerával (17 és 21 mm) készült felvételek is rásegítenek, melyek alternatív valóságtapasztalást idéznek elő a nézőben, egyfajta teljességérzetet adnak, amelyben a közönségesen külsőként észlelt tér mintha sokkal inkább egy lenne az átélő tudatával. A filmen keresztül a rendező visszatekint saját múltjára, jó és rossz döntéseire, hazájához és családjához való viszonyára, szakmai sikereire, csecsemőkorában meghalt harmadik gyermekére, számomra kissé erőltetett önkritikát gyakorol, újra átél kellemes és kellemetlen jeleneteket, hasonlóan azokhoz a haldoklókhoz vagy halálközeli élményben részesülőkhöz, akikről azt mond-

Alejandro G. Iñárritu

ják, lepereg előttük az egész életük. Iñárritu megsejtett valamit az élet *bardó*jellegéből, és ezt igyekszik átadni időnként értékes gondolatokat, szívmelengető jeleneteket felvillantó filmjében.

Két fő hibája van, ami e tudatos vagy tudattalan üzenet rovására megy. Az egyik az, hogy túl nagy hangsúlyt helyez a saját személyes életére, ami részletes életrajzi adatok hiányában igencsak megnehezíti, hogy a néző értelmezni tudja a történéseket. A másik hiba, hogy mértéken felül kaotikusak a jelenetek. Az rendben van, hogy az álom alapvető természete irracionális, az ok-okozati törvényeknek kevéssé alávetett, és hatványozottan az érzelmek és hangulatok dominálnak benne a logikus gondolkozással szemben. Értem én, hogy a rendező mindezt álomhűen szerette volna ábrázolni. Azonban nem csak ilyen álmok léteznek. Hovatovább az Iñárritu által vászonra vitt álomtípus (melyben az átélő öntudatlanul, a történéseknek szinte teljesen kitéve bóklászik saját képzeletvilágában) a legközönségesebb és a legérdektelenebb mind közül. Nem letisztult éberálmoknak vagyunk tanúi. Ilyen zavaros, fejfájdítóan terhes álmai annak szoktak lenni, aki egy átmulatott éjszakát követően, hat sör, négy feles és egy közvetlenül lefekvés előtt betolt óriáshamburger után módfelett zaklatott és túltelített állapotban hajtja nyugovóra a fejét.

G. J.

Médiavadász
MÁR CSAK KÉT HÉT. A COVID-JÁRVÁNY VALÓDI TÖRTÉNETE
1 óra 1 perc 35 másodperc (2023, Médiavadász)

Aki ismeri a vonatkozó tradicionális tanítást, tudja, hogy az archaikus ember számára a világ és maga a lét szüntelen harc jó és rossz között. Ez a metafizikai küzdelem minden szinten és formában jelen van, s a tradicionális berendezkedésű társadalmak embere úgy szervezte meg az életét, hogy felkészülhessen az ártó erők elleni fellépésre. A „rossz" mint olyan számtalan formában és módon jelent meg az emberi élet színpadán, amelyek végigkövetésére ehelyütt nincs mód, azonban megállapíthatjuk, hogy úgynevezett kulminációs pontok, összesűrűsödések, vagy éppen törések, átvitt értelemben vett földcsuszamlások rendre megfigyelhetők a történelemben. Ezek okai szintén sokfélék, nem térhetünk ki rájuk. Azonban a világkorszakok doktrínájának értelmében az sem ismeretlen előttünk, hogy a végidők előrehaladtával a komor események nemcsak mennyiségi értelemben sokasodnak meg, de egyre gyorsuló ütemben követik egymást. Mint mondani szokás, egy emberi élet csupán egy röpke időtartam: megszületünk, élünk, s már el is illantunk. Épp e miatt döbbenetes tapasztalat, hogy a 20. század gyászos eseményekben nem szűkölködő időszaka után az eddig még két és fél évtizedet sem megért harmadik évezred félelmetes tempóban zúdítja ránk a vészjósló történéseket. Ezek mindegyike megérdemli a fokozott figyelmet, azonban egy eseménysorozat minden szempontból egyedülállónak bizonyult. A 2020-ban útnak indult Covid- vagy Koronavírus-járványról van szó.

Aki nincs beleragadva a *mainstream* média egyoldalú félretájékoztató iparának mélybe húzó mocsarába, értesülhetett úgynevezett „alternatív" internetes felületekről, oldalakról, mint amilyen a Médiavadász, amely örvendetes módon az idei nyárra elkészült a Covid-pandémiáról szóló egyórás videójával. A Médiavadász egy évek óta működő független (ez esetben a „független" szó nem üres lózung) médiacsatorna, ami politikai, kulturális, művészeti, társadalmi, esetenként vallási témákat bont ki nagy alapossággal,